

VINT ANYS DESPRÉS DE LA PRIMAVERA

Praga: La impossible «perestroika»

L'any 68, ara en fa vint, els tancs soviètics van acabar a Praga amb l'intent d'instaurar un «socialisme amb rostre humà». Vint anys després, els xecs es miren la «perestroika» amb desconfiança. Perquè la reconciliació no hi ha arribat encara.

en el desordre en el menjar que tenen els txecs té un budell buit.

Eva Míková és una dona d'uns 40 anys. En plegar de treballar agafa el metro fins a Mustek i, abans d'anar a comprar —són les cinc de la tarda—, s'atura al popular Bufet Koruna de la plaça Vaclav, per menjar un plat de *gulasch* i beure, com a mínim, mig litre de *pivo* (cervesa). No és gens fàcil iniciar-hi una conversa. Els txecs, els costa molt parlar amb els estrangers. Però la curiositat d'Eva per saber de quin país era jo, la va portar a respondre'm quasi quan ja s'acabava el *gulasch*. «Molts

Teresa Carreras (Praga)

Ukončete Výstup a Nastup / Dveře Se Zavírají (Acabin de pujar i baixar. Les portes es tanquen).

Aquest és el missatge que una veu càlida i contundent repetia una i altra vegada en el modern metro de Praga. Segons les estadístiques aquest és el transport públic més utilitzat pels treballadors. Per a molts, aquesta obra moderna, que poden fer servir per un preu mòdic, dignifica la seva condició d'obrers, i se'n senten orgullosos.

El to del missatge defineix el contrast que hi ha en el caràcter dels txecs; alegres, però alhora prudents, cordials però al mateix temps desconfiats. Tendresa i prudència són trets del caràcter d'una gent que des de l'ofegament de la Primavera de Praga —ara fa vint anys— no han pogut viure tranquils. Els carrers cèntrics de Praga són plens de gent a tota hora. I els menjadors populars, també. Sempre hi ha algú que

Vint anys després de la «primavera», els txecs es miren la «perestroika» amb total desconfiança.

Les bones Intencions

En opinió d'alguns intel·lectuals txecs, la perestroika cultural només són paraules i bones intencions. El Cínoherní Klub és un petit teatre que també es fa servir de cinema. Està molt a prop de la Vaclavské náměstí, la popular Plaça Wencelán. Jirí Menzel, que l'any 1966 va obtenir un Oscar per la pel·lícula *Trenes* rigurosament vigilados, interpreta un paper molt divertit en la comèdia, que ara és en cartell, *Pensió per a homes solters*, de Jirí Křesčík. Abans de començar la representació rep *EL TEMPS* i ens explica: «En aquests moments, només m'interessa ser útil i fer riure. Per això, treballo en aquesta comèdia, i en preparo dues més».

Segons explica, la seva vocació era la d'actor, però no el van admetre a les proves per entrar a l'escola del teatre i es va quedar en el cinema. Menzel és molt prudent a l'hora de parlar de la situació en el seu país. «Jo crec —diu— que el meu país és un objecte en continu moviment peristàltic. Crec que els canvis d'ara no transformaran realment moltes coses. No són canvis d'arrel. El que passi aquí només serà una caricatura del que passi a l'URSS».

En la mateixa línia, hi ha Vera Chytilová, autora del famós film dels setanta *Les margarides*, que narra escenes de la Primavera de Praga. Chytilová paria al cafè del Teatre Nacional: «Jo ara puc treballar —explica— i, per això, no m'interessa la crítica directa. Als anys 60 els films txecs tenien molta qualitat. Ara sembla que hem perdut el tren».

Arnost Goldflam és un director de teatre jueu de moda a Praga. En els darrers dies s'ha escenificat l'obra *Dcery Národa*, que ell dirigeix. «Aquí estem esperant a veure què passa amb la perestroika. Des del setembre passat tinc la sensació de més llibertat: hem pogut escenificar obres de Beckett i Kafka». Al seu parer, a l'URSS tenen millors esperances que a Txecoslovàquia. «Aquí ens manca llibertat. Per això, no tenim massa confiança amb els canvis que proposa Jakes».

esperàvem —explica— la rehabilitació política de Dubček i dels compromesos en la Primavera de Praga. Jakes ha dit que no. Per a molts aquest havia de ser el primer pas per a la reconciliació. Aquí la *perestroika* és impossible».

Al carrer, la gent no confia que la *perestroika* pugui donar pas al *socialisme de rostre humà* que l'any 1968 van ofegar els tancs soviètics. Molts creuen que caldrà continuar donant suport a la lluita endegada des de la clandestinitat per grups com Carta-77, la secció de *Jazz* o bé el moviment paci-

Pont de Carles IV a Praga.

fista. Petr, estudiant d'econòmiques, i membre de la clandestina *Jazz section*, es queixa: «Aquí encara ens prohibeixen les manifestacions pels drets humans».

U Bonaparta és una cerveseria molt popular que hi ha al carrer de Nerudová, un dels que va cap al castell. Tal vegada en U Bonaparta és on es fan les tertúlies més interessants entre els mateixos txecs. Boris és un enginyer jove que treballa a la fàbrica dels populars Skoda que hi ha a Plzen. Ha vingut a Praga per fer-hi unes gestions. Tres, quatre i cinc cerveses i parla sense por: «Aquí l'economia va de cap per avall —explica—. El descens continuat dels índexs de creixement és constant i l'incompliment sistemàtic dels plans quinquennals es fan cada vegada més paleosos. En el terreny social el deteriorament de serveis com la sanitat, l'educació i l'habitatge, juntament amb un alt índex d'absentisme laboral i de corrupció a diversos nivells de la societat, fan que la crisi sigui cada vegada més aguda».

Per a Boris, un altre problema fonamental és que la gent no creu en els seus dirigents. «Per a nosaltres —afegeix—, Husak, Bilak, Strogal i... ara Jakes són ben bé el mateix. Les poques possibilitats de canvi que teniem es van esvaïr amb el nomenament del nou secretari general del Partit Comunista».

Els txecs sovint se senten orgullosos de les millores que es produeixen al seu país. Una d'aquestes millores és la reconstrucció, acabada durant aquests darrers mesos, d'una de les places més centrals; la Staroměstské náměstí, la

plaça de l'ajuntament de la Ciutat Vella, on hi ha el rellotge astronòmic.

Aquesta plaça va servir de marc a la concentració prohibida que el moviment pro-drets civils Carta-77 va fer en favor dels drets humans. Era la primera vegada que Carta-77 demanava un permís legal a les autoritats. En la concentració només filmava i fotografitava la policia. Un agent em va agafar la màquina de fotografiar i me la van tornar al final, sense rodet.

Unes 2.000 persones, moltes d'elles joves, es van concentrar silenciosament per manifestar la seva oposició al règim. Durant la concentració es va cridar repetidament el nom d'un dels líders de Carta-77, el del comediògraf Vaclav Havel, que havia signat la petició per fer la manifestació. Havel no viu massa lluny de la popular plaça. Ocupa un pis en un antic edifici de l'avinguda d'Engels, a prop del famós pont de Carles IV i a dues passes del Teatre Nacional.

Arribar a casa de Havel fou tota una aventura, ja que gaudeix d'una tole-

FILMOTECA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

DIMECRES, 10

18.00 h.: SOLARIS, *Andrei Tarkovski*, 1972. URSS. V.O.S.E.

20.00 h.: Se suspèn la sessió.

22.00 h.: LA CASA A LA ORILLA DEL RIO, *Roland Graf*, 1985. R.D.A. V.O.

DIJOUS, 11

18.00 h.: EL ESPEJO, *Andrei Tarkovski*, 1975. URSS. V.O.S.E.

20.00 h.: LA INFANCIA DE IVAN, *Andrei Tarkovski*, 1962. URSS. V.O.S.E.

22.00 h.: ETE Y ALI, *Peter Kahane*, 1985. R.D.A. V.O.S.E.

DIVENDRES, 12

18.00 h.: STALKER, *Andrei Tarkovski*, 1979. URSS. V.O.S.E.

20.00 h.: Se suspèn la sessió.

22.00 h.: LA PROMETIDA, *Günter Rucker i Günther Reisch*, 1980. R.D.A. V.O.S.E.

DISSABTE, 13

16.00 h.: SOLARIS, *Andrei Tarkovski*, 1972. URSS. V.O.S.E.

19.00 h.: SACRIFICIO, *Andrei Tarkovski*, 1986. Suècia-França-G. Bretanya. V.O.S.E.

22.00 h.: STALKER, *Andrei Tarkovski*, 1979. URSS. V.O.S.E.

DIUMENGE, 14

12.00 h.: Matinal infantil: OTTO, EL RINOCERONT, *Rumle Hammerich*, 1983. Dinamarca. V.C.

16.00 h.: LOS MEJORES ANOS, *Günter Rucker*, 1965. R.D.A. V.O. amb veu en off en castellà.

18.00 h.: LA ESTANCIA, *Frank Beyer*, 1984. R.D.A. V.O.S.E.

20.00 h.: HASTA QUE LA MUERTE OS SEPARE, *Reiner Carow*, 1978. R.D.A. V.O.S.E.

22.00 h.: SACRIFICIO, *Andrei Tarkovski*, 1986. Suècia-França-Gran Bretanya. V.O.S.E.

Travessera de Gràcia, 63.
Telèfon 201 29 06

rància especial per estar a casa, però els seus moviments estan constantment vigilats per la policia. L'any passat va ser guardonat amb el premi Erasmus, que concedeix la família reial holandesa. Aparenta tenir uns 50 anys i és més aviat tímid. Li costà respondre directament a les preguntes polítiques.

«Carta-77 —ens diu constantment— és un moviment a favor dels drets humans, i no un partit polític». Al seu parer, l'arribada de Milos Jakes a la Secretaria General del Partit Comunista va truncar les esperances d'aquells que

Starometské namestí.

confiaven en un canvi real, arran de la nova política de Gorbatxev. El seus comentaris, però, són molt prudents: «Jakes és un home de Moscou que pot crear un clima de canvis positius».

—¿Quins són els problemes més importants que té el seu país actualment?

—Jo els definiria per aquest ordre: manca de llibertat, desastres ecològics continuats, problemes econòmics i polítics. A les presons hi ha més de 1.500 presos polítics. A part d'aquesta repressió, hi ha molta gent que perd la feina o no pot anar a la Universitat per donar suport a moviments com ara Carta-77.

—¿Què li diu el concepte perestroika?

—Des del meu punt de vista, és un nou vocable per expressar una vella idea: el comunisme vol millorar la imatge. Per a mi, és un xou dirigit cap a Occident. La idea de *perestroika* és similar a la que l'any 1968 inspirà la Primavera de Praga, però la situació ara és molt diferent. Aleshores, el sistema stalinia havia de ser transformat des de la direcció del partit, amb tot el consens de les forces socials. Ara es tracta també de fer un canvi en l'aparell del partit des de dintre. Es tracta

de *democratitzar* la societat. Però, com tothom sap, un element bàsic del sistema és l'exclusivitat del partit com a organització política. Aleshores, la *democratització* queda limitada, ja que no es dona joc a les altres forces.

—¿Qui pot fer la perestroika a Txecoslovàquia?

—Aquesta és una pregunta clau que ens fem tots. Aquí la gent no creu en els seus dirigents, ni del partit ni del govern. Hi ha una dissociació molt gran entre el ciutadà del carrer i els dirigents del partit que controlen l'aparell. L'any 1968 hi havia una pressió social molt forta perquè el *socialisme de ros-tre humà* triomfés. Tots els sectors socials, treballadors, estudiants, quadres del partit, intel·lectuals estàvem agrupats entorn d'una idea. Ara, la *perestroika* a l'URSS neix d'una situació de crisi. No hi ha pressió del conjunt de la societat perquè es faci el canvi. La reforma serà feta des de dalt, com sempre ha passat a la Unió Soviètica.

A més, com a conseqüència de la invasió soviètica de l'any 1968 i de les posteriors depuracions que es van produir fins l'any 1970, al partit hi ha un buit generacional. Els liberals van ser expulsats després del 68, a través del sistema d'autocrítica (*provèrka*). A l'interior del PCTX no hi ha un grup homogeni clar que pugui seguir les directrius de Moscou. Els actuals dirigents s'ocuparan de no moure les coses de com estan.

—¿La perestroika es podria aplicar millor aquí que no a l'URSS?

—Naturalment, perquè nosaltres tenim una tradició democràtica que no tenen els soviètics. En la història russa totes les reformes han vingut des de dalt. Per això, Gorbatxev no ho pot fer ara d'una altra manera. La nostra història és molt diferent. Llegeixi alguns dels textos de Jan G. Massarye, fundador de la Txecoslovàquia moderna, en acabar la primera Guerra Mundial.

—¿Creu que Carta-77 s'ha de polititzar més?

—S'ha de ser molt prudent. Jo ja sé que un conjunt de la societat, especialment els joves, ho demanen. Però Carta-77 no és un partit polític. Per això, la nostra oposició no pot ser frontal, com si fóssim un partit polític legalment constituït i dintre del joc democràtic.

—¿Ha pensat a col·laborar amb els nous homes de Moscou?

—Mai no descarto cap possibilitat. Però, perquè això fos possible, la situació hauria de canviar molt. En l'actualitat, ho veig molt difícil.

—¿Què opina del nou caràcter que

Vaclav Havel: «La perestroika és un xou dirigit cap a Occident.

vol imprimir Gorbatxev a la nova política de l'URSS?

—El secretari general de l'URSS ha publicat un llibre amb la nova doctrina. Però els polítics mai no diuen la veritat. El que en realitat és important és el que passa a l'URSS, però el llibre és només una façana de cara a Occident. Gorbatxev té una gran oposició a l'interior del país i del partit. L'oposició està sobretot en la societat, que no vol canvis. Per això, la seva actitud és va-

cil·lant. No va dir el que volia dir durant els actes del 70 aniversari de la Revolució d'Octubre. Ell sap que parlar de Trotski i de Stalin és més important que fer-ho de Lenin.

No ho va poder fer. Segurament creu que Lenin és important. Però s'hi recolza perquè sap que és garantia de continuïtat.

—Sembla que des de Moscou hi ha una voluntat clara de no condemnar la invasió del 1968. ¿Què n'opina?

—Aquest és un dels errors més grans de Gorbatxev de cara al poble txec i eslovac. Però ara, ell té uns altres problemes. Malgrat que enguany es compleix el vint aniversari de la invasió, se li insinuarà que s'ha de pronunciar. Gorbatxev necessita al front del partit un home com Jakeš, que no faci canvis reals. Ja ens pressiona quan les coses no li agraden. Per exemple, fa pressió no acceptant els nostres productes, que són de molt mala qualitat.

El sistema soviètic té tres característiques bàsiques que el defineixen; monopoli del poder per part del Partit Comunista, estatització dels sectors decisius de l'economia i el marxisme-leninisme com a única ideologia legal. La *perestroika* no proposa modificar profundament cap d'aquestes característiques essencials. Per això, per a molts ciutadans de Txecoslovàquia, aquesta és una vella història que es repeteix quan es vol canviar un sistema en crisi, sense canviar de sistema. Aquesta és l'opinió de molta gent del carrer. Fins i tot de molts obrers, que cada vegada se senten menys orgullosos dels resultats globals de la política del seu país.

Vam tenir aquesta entrevista a Praga un dels pocs dies de sol que hi ha hagut darrerament en aquella ciutat. En acabar i eixir al carrer, com que els dies són molt curts, el sol ja s'havia amagat. □

Alexander Dubček: «El 88 serà definitiu»

Milos Jakes, secretari general del Partit Comunista de Txecoslovàquia, ha dit que no rehabilitaria políticament Alexander Dubček i el grup que protagonitzà la Primavera de Praga. Aquesta era la resposta oficial a la demanda feta per l'ex-dirigent txecoslovac. Una resposta que ha estat presa per molts artistes com una declaració de guerra.

Dubček viu a Bratislava, capital d'Eslovàquia. Després de la seva destitució l'any 1969, va ser destinat a treballar com a funcionari de l'administració forestal fins a la seva jubilació. És casat i té dos fills. Dubček ha estat un heroi que els ciutadans txecoslovacs no han vist envellir. Durant vint anys la seva foto no ha estat publicada en cap diari ni li han dedicat cap ratlla. Només ara, amb motiu del vintè aniversari de la Primavera de Praga, ha concedit una entrevista al diari L'Unità, òrgan oficial del Partit Comunista Italià.

Durant vint anys l'ex-dirigent de la Primavera de Praga i la seva família han viscut estretament vigilats per la policia. L'antic secretari general del Partit Comunista Txecoslovac ha comentat per a EL TEMPS, des de la seva residència de Bratislava i a través d'un dels seus dos portaveus: «Sóc optimista davant el futur. El meu ideari d'ara és el mateix que el de la Pri-

mavera del 68. Els esdeveniments que s'han iniciat a l'URSS em fan ser optimista. Crec que la perestroika té profundes connexions amb les nostres activitats d'ara fa vint anys. Però s'ha de tenir clar que el temps i els llocs són diferents».

Els seus portaveus són Milan Simecka, dramaturg, i Miroslav Kusy, políticòleg. Tots dos van jugar un important paper en el sector reformista del Partit Comunista durant la Primavera. Dubček es troba amb ells de tant en tant i fan petar la xerrada.

En opinió de l'impulsor del socialisme de rostre humà, la perestroika i la Primavera del 68 només s'assemblen en les fonts d'inspiració: reconstruir el sistema de direcció econòmica, buscant una relació eficaç entre pla i mercat, en el fet d'estimular iniciatives plurals de les organitzacions socialistes de masses, i en la idea de democratitzar plenament el partit i la societat.

«El socialisme no pot suportar més el dogmatisme i el sectarisme perquè això el momifiquen —diu Milan Simecka, a casa seva a Bratislava. Aquesta idea és bàsica per Dubček. Ara cal esperar aquest any 1988, que ara comencem, perquè serà definitiu, ja que es compleixen vint anys de la Primavera de Praga. No podem avançar esdeveniments». □